

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

БОГОСЛІВ'Я (ТЕОЛОГІЯ), А НЕ БОГОСЛОВ'Я, БОГОСЛОВІЄ, БОГОСЛОВІЯ

У церковно-релігійному середовищі активно вживається лексема, яка позначає 'сукупність церковних учень про Бога й догмати релігії'. Відомо кілька фонетико-граматичних варіантів цього слова з різною частотою вживання: *богослів'я (теологія)*, *богослов'я*, *богословіє*, *богословія*.

Друковані видання часто послуговуються словоформою *богослов'я*, яку фіксує СУМ, ілюструючи її єдиним прикладом з «Нарисів стародавньої історії УРСР» із двома значеннями: «БОГОСЛОВ'Я, я, с. 1. Сукупність церковних учень про бога й догмати релігії. *Церковний, релігійний характер середньовічної культури позначився і на розвитку науки. Розвивались... гуманітарні дисципліни і передусім богослов'я* (Нариси стар. іст. УРСР, 1957, 504). 2. *заст.* Назва старшого класу духовної семінарії» (СУМ, I, 210). Такий порядок відображають і нові тлумачні словники сучасної української мови.

Рідше вживаний варіант *богословіє* подає митрополит Іларіон (Огієнко) у своєму «Етимологічно-семантичному словнику української мови», вказуючи на існування таких самих граматичних форм (іменники середнього роду) у болгарській і сербській мовах і наголошуючи, що «споконвіку це слово було в нас с[ереднього] р[оду]: богословіє» (Огієнко: ЕССУМ, I, 163).

Іноді можна почути варіант *богословія*, поширений у мові української діаспори та під її впливом і на території

сучасної України. Граматична форма жіночого роду *богословія* трапляється, починаючи з XVII століття, під впливом грецького *θεολογία* (Огієнко: ЕССУМ, I, 163).

Проте названі словоформи не відповідають фонетичним законам та граматичному ладу сучасної української мови. Про це свідчить також і мовна практика. Так, у сучасних текстах церковно-релігійного стилю набула поширення словоформа *богослів'я*, наприклад: *Пастирське богослів'я*, на відміну від інших дисциплін, займається діяльністю самого священнослужителя; *Богослів'я* — це вчення про Бога, про Його ставлення до світу, до космосу, до людини і про ставлення людини до Бога та ін. Доказом нормативності слова *богослів'я* (іменник середнього роду) є правила чергування звуків **о** — **і** під впливом граматичної аналогії форми родового відмінка (*слово* — *слів*). Крім того, компонент *-слів'я* входить до морфемної структури і є словотвірною моделлю таких лексем, як *славослів'я* (*Під час співу великого славослів'я священник проносить Хрест через увесь храм і кладе його на аналої...*), *молитвослів'я* (*Також абітурієнт повинен добре володіти українською та церковнослов'янською мовами, щоб вільно читати Святе Письмо та богослужбові тексти; знати напам'ять основні ранкові та вечірні молитви, а також молитвослів'я, обов'язкові для щоденного вжитку православним християнином* (архимандрит Олексій [Мензатюк]), *марнослів'я* (*Серед головних недуг духовного життя святий Єфрем Сирін називає також марнослів'я*), *пустослів'я* (*Зазвичай ніщо так не розладнує доброго настрою, як сміхи, жарти та пустослів'я*), *десятислів'я* (*Вся сила десятислів'я вміщується в одному цьому імені — любов* (Г. Сковорода), *многослів'я* (*І. Франко вказав на недоліки цього оповідання, в якому «патріотичне многослів'я закриває брак дійсної психології і життєвої правди»*), *благослів'я* (*До просвіти, за Дионісієм Ареополітом і за церковним, духовним, подвижним слідом, перший ступінь — очищення, а після очищення входять у просвіту, від просвіти — у звершення і конечне верховне благослів'я...* (І. Вишенський) та ін.

Іноді замість слова *богослів'я* вживають слово *теологія*, яке походить від грецького *θεολογία* 'наука про богів, дослідження про богів', утвореного з основи *θεός* 'Бог' і *-λογία* 'наука',

пов'язаного з $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ 'слово' (ЕСУМ, V, 546-547) і є абсолютним синонімом до слова *богослів'я*.

Помилково вважають, що слово *богослів'я* утворене від *богослов*. Проте ці слова — окремі запозичення з грецької мови. Так, слово *богослов* — калька з грецького $\theta\epsilon\omicron\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ ($\theta\epsilon\omicron\varsigma$ — Бог, $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ — слово, наука) (Огієнко: ЕССУМ, I, 162). *Богослів'я*, або *теологія*, — запозичення з латинської мови; латинське слово *theologia* 'теологія' походить від грецького $\theta\epsilon\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\alpha$ 'наука про богів, дослідження про богів'.

У відмінковій парадигмі слова *богослов* не відбувається чергування фонем **o/i**. Це пояснюється тим, що у цьому слові після фонем **л** у старослов'янській і староукраїнській мові стояло етимологічне **o**, а не редукований **ь**. Тому, після занепаду зредукованого в кінці слова (після фонем **в**), етимологічне **o** не зазнало ніяких фонетичних змін.

Олександр Мирончук